

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. II. An ad Contractum validum requiratur consensus verus, legitimè
expressus, liber à Dolo & Metu?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

actionem requisitā) quarum formula exigit pravam interrogacionem unius, & mox sublequentem responsionem alterius, v. g. *Spondes dare centum? Spondeo. Fidejubes? Fidejubeo &c.* Alius denique contractus perficitur scripturā, qui pro forma exigit scripturam: talis est emphiteusis Ecclesiastica, & communiori sententiā etiam secularis, omnique alius contractus, quem contrahentes necunt concludere, nisi scripto, sive coram Notario, qui instrumentum conficiat.

Alii denique Scripturā.

19. Quam do contrahentes censentur suspendere consensum usque ad scripturam conficiendam.

Censentur autem velle contrahentes suspendere consensum juxta *Castro Palao d. i. p. i. num. 7.* quando ab initio conveniunt de scriptura conficienda arg. *L. contractus G. de fidei instrument.* Unde tunc poenitere alterutri licet, quamdiu prima & rudis annotatio rei gestae non fuerit in clarā emendatamque scripturam redacta, & subscripta à partibus; aut etiam à Notario, si cum quoque adhiberi placuit; ut rectè *Taldenus in Cqd. de fide instrumentorum.* Vide etiam *Valer. Andr. in Institut. de empt. & vendit. in Addit. n. 4. & Notandum etiam.*

20. Notanda pro Belgio.

Pro Belgio quoque Principes nostri, Anno 1611. sanxerunt (ut refert *Zypaus in Notit. Jur. Belg. Tit. de Act. & Obligat.*) ut quævis dispositio aut conventio de re excedente valorem aut quantitatem trecentorum florenorum fiat in scripto, quod solum recipiatur ad probationem rei gestae, aded ut iudices aliam probationem per testes supra tenorem instrumenti admittere non possint. Proinde Edictum concernit tantum probationem, non etiam substantiam donationis, sic ut hujusmodi probatione omissa reus seu donatarius sit in conscientia tutus, ut rectè *Zoefius in ff. de donat. num. 56.* Non rectè autem *Franciscus Bone Spes de Jure & Justit. disp. 6. dub. 4. in princ.* refert præmissa in Edicto caveri sub poena nullitatis; cujus ibi non fit mentio. Ex interpretatione autem data anno 1617. 30. Januar. excipiuntur contractus mercatorii Antwerpiae celebrati stylo Bursæ sive Peristylii. Vide *Codicem Belgicæ V. Commerciorum §. 13. 14. 19. & 24.*

21. Contractus, si is onerosus, alius lucrativus. Alius respectivus, alius non respectivus.

Sexto, Contractus alius est onerosus, in quo utique parti onus imponitur: Alius lucrativus, in quo una pars gratis seu sine onere commodum sentit.

Septimo, Contractus alius est respectivus, in quo utrimque nascitur obligatio: Alius non respectivus, in quo tantum ex una parte est obligatio, v. g. promissio.

QUESTIO II.

An ad Contractum validum requiratur consensus verus, legitime expressus, liber à dolo & metu?

CERTUM est ad valorem non requiri consensum seu voluntatem implendi contractum: stat enim cum sincera voluntate contrahendi, prava voluntas non implendi. Sufficit itaque consensus in ipsam obligationem, sive ipsa voluntas serid contrahendi, in qua involvitur voluntas se obligandi juxta naturam contractus, sive actionis, quæ intenditur. Quod si verò natura contractus ignoretur, ideoque velit quis contrahere, non tamen se obligare, stante pari utriusque voluntatis efficaciaci, videtur patere, unam per alteram elidi, adeoque nil effici. Si tamen voluntas contrahendi sit omnino efficax, voluntas autem se obligandi sit ex suppositione, quod sine ea stet natura contractus, adeoque quasi conditionata & minus efficax, stabit valor contractus vi alterius consensus prævalentis.

Sed controversia est, an si quis velit exterius serid proferre signa expressiva consensus seu veri contractus, tamen consensus interius verè fingat, contractus sit validus? Affirmat *Vasquez, Turrianus, Basilus Pontius, Dicastillo,* & quidam alii sententes sufficere internum consensum debitum. Sed rectius negant Doctores communis: ed quod dicitur reverà consensus; qui ex legibus requiritur, improprie quem ipsam pactum dicitur *l. i. ff. De pactis.*

Confirmatur: quia obligatio procedens ex contractu, nascitur ex propria contrahentium voluntate; quæ illam non caulat, nisi quatenus vult: non vult autem obligationem præcisè per hoc, quod velit verbis exterius proferre; immo potest ipsam non velle, solumque fingere. Quin admodum id patet in consensu & contractum matrimoniali: ubi certissimum est non sufficere consensum debitum, sed verum. Idemque est in fidei proficiente religionem. Accedit exemplum omnium Sacramentorum, quorum valor dependet à consensu vero, sic ut non sufficiat intentio interna debita. Exemplum item legum ipsarum, quæ revera non obligant, neque sunt, leges, quæ per errorem esse putantur, si desit interna in principe voluntas præcipiendi seu obligandi: Contractus porro est instar legis private.

Nec obstat, quod verus consensus sit debitus ex justitia; cum talis fictio sit alteri

22. Stat contractus cum voluntate non implendi, sed ad se obligandi.

Quid si ex ignorantia sit voluntas contrahendi, & tamen non se obligandi.

23. Consensus internus non requiritur ad validitatem.

24. Occurritur alteri

Qu. II. An ad Contractum validum requiratur consensus verus. 387

alteri injuriola: nam de facto nihilominus non causetur sive non operatur effectum sibi proprium, nisi de facto existat; prout exemplo Matrimonii patet. Deinde ex justitia saltem non tenetur quis donare vel promittere. Ex quo arguitur ad ceteros contractus, ob parem verborum significationem.

Si nihilominus per fictionem quis sit alteri causa damnorum, tenetur indubiè illa impedire ratificando contractum, aut alio modo reparare, non quidem vi contractus, sed injusta fraudis. Alioquin secluis damnis, scandalo, & aliis incommodis, sequitur talem detectam saltem fraude posse recuperare rem fidei alienatam (quamquam in foro externo ob presumptionem contrariam, & in detestationem fraudis id non admittatur) uti posset quis resilire à matrimonio sic contracto, à professione sic emissa, à promissione sic facta.

Posset præterea justè per publicam potestatem statui, ut tali casu otiretur jus & obligatio standi contractui: sicut enim mediante præscriptione transferuntur vi legum jura privata, & dominia, sic etiam transferri possent mediante consensu debito, etsi ficto, & signis exterioribus illius expressivis. Tunc tamen non esset obligatio vi contractus, utpote essentialiter consistentis in consensu ipsorum contrahentium: sed oriretur vi legis seu voluntatis Principis vel reipublicæ, habentis dominium altum in bona subditorum, essetque aded quædam donatio facta per ipsum Principem seu rempublicam, qualis est in casu præscriptionis.

Consensus autem interni expressio sensibilibus facta externa requiritur juxta Doctores passim contra Nonnullos ex jure naturæ; eò quod aliàs non possit intimari humano modo interior alterius voluntas, adeoque nec acceptari (cum tamen etiam exterius expressa aliàs non obliget, quin immo revocabilis sit regulariter loquendo) nec vi illius ab altero quidquam juris exercei. Quod autem divinitus possit alteri innotescere, non venit in moralium actuum humanorum considerationem. Quemadmodum etiam interna voluntas Principis non habet rationem præcepti obligantis, nisi exterius intimata subdito. Quavis diffìcilter ostendatur absoluta repugnantia in eo, quod quis per voluntatem internam ad alterum directam, quam novit divinitus manifestandam, aliquid v.g. promittat cum obligatione subsequente. Ut quoque promissio interior Deo (qui corda intuetur) facta obligat.

Quod si verò quis exterius verba promissionis aut donationis præferret, & promissarius vel donatarius clam præsens, vel ab aliquo, qui præsens fuerat, intelligens acceptaret, & non per nuntium ab eo mis-

sum, adhuc non censeretur juxta plures Doctores talis obligari: eò quod obligatio præquirat signa exteriora ad invicem directæ, adeoque debeat donans voluntatem suam per se vel per alium alteri intimare, & sic utriusque voluntas uniri. Propter quod si Rex putans se solum esse, verba præceptiva proferret, clam audiens non obligaretur. Unde cum sciat, se non posse dare nescienti & absenti, censetur voluntas non esse donationis præsentis, sed futuræ. Nisi tamen cogitans posse contingere, ut alter adsit, aut volens, ut quicumque præsens sit nuntius suæ voluntatis obligativæ, daret pro nunc quantum posset; & sic alter præsens, vel à præsentem intelligens acceptaret.

An autem acceptatio alterius debeat reciproce intimari seu innotescere, ut contractus perficiatur, quæri posset. Et quidem in primis in contractu gratuito id pendet à voluntate promittentis vel donantis, qui posset non à conditione velle se obligare. Alias autem non videtur id requiri, ut docet Lugo d. 23. num. 64. dicens id habere praxim sic ut insinuatio acceptationis etiam tertio faciendæ, non tam valorem seu perfectionem tribuat, quam de valore constare faciat. Alioquin donans per litteras velle posset, ut alter non rescribat, nec ulli donationem indicet. Jure quoque naturæ id non requiritur, sed nec positivo, quin potius oppositum, colligitur L. 10. ff. de Donat. & L. Qui absenti ff. de acquir. possess.

In contractibus verò onerosis ordinariè offerens se ad contrahendum, non intendit, ut contractus perficiatur, nisi alter sibi suove procuratori acceptationem prius innotescere faciat. Quamvis ex natura rei sive semper juxta Lugo d. 22. num. 34. non sit necessarium: cum adhuc consistere possit consensus utriusque in idem. Quod & confirmat praxis in contractu mandati: mandatarius enim acceptis litteris mandantis v. g. ædificationem domus, potest absens acceptare, moxque mandatum executioni mandare. Item in mutuo: si quis enim amico indigenti, &c. roganti pecunias mutuo reddendas mittat, potest alter mox de pecunia; uti de re sua disponere, antequam mittenti aut ulli alteri dicatur esse per mutuum acceptatum: tamen si dependenter ab intimatione faciendæ, si ve ipsi, si ve alteri v. g. heredi.

Debet præterea consensus exprimi legitime, adeoque juxta modos seu solemnitates à jure præscriptas. Quæ si essentielles sint, seu formam substantialem actus continent, requiruntur ad valorem. Quales sunt illæ, quibus non servatis actus decernitur nullus seu irritus de quo vide dicta Tr. de Leg. disp. 3. q. 9.

Et quidem si lex simpliciter irritet contractum

28. An acceptatio alterius debeat videri intimari.

29. Forma externa seu solemnitas juris quæ servanda.

30. Si sit solemnitas

25. An per legem possit consensus impleri.

26. Exterior expressio consensus qualiter requiritur.

27. Qualiter dirigenda ad eum, cum quo contractatur.

niae substantialis, eius defectus reddit contractum etiam in conscientia nullum.

tractum aliter initum, consentiens est juxta communiorem sententiam irritus, non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientiae. Non enim deest in legislatore potestas, uti certum est. Non etiam voluntas: cum verba sonent, uti supponitur, absolutam irrationem; nec sit solidum fundamentum, ea accipiendi in ordine ad solum forum externum, quod potius congruit (dum aliud non constat) consonare interno. Quocirca id certum est in matrimonio clandestino ex communi sensu Doctorum & fidelium. Unde ad ceteras quoque leges sic intelligendas sumi potest argumentum. Nec dici potest, idcirco id esse in matrimonio, quod non solum ipse contractus irritus decernatur, sed & ipsi contrahentes inhabiles ad sic contrahendum. Nam certe etsi id non fuisset additum, non ideo contractus fuisset validus in foro conscientiae. Et sicut irritatio actus, cur non sic inhabilitas ad illum posset intelligi pro foro externo? Immo inhabiles idcirco decernuntur à Tridentino ad matrimonium clandestinè ineundum, ex eo quod ipse contractus sic initus ab eodem simul decernatur irritus esse & nullus. Ut proinde etiam hoc ipso, quod alii actus simpliciter irritantur per leges, fiant contrahentes ad illum ineundum inhabiles.

31. Varii quomodo possunt fieri contractus.

Nihilominus varii graves Doctores fecerunt sententiam: quorum doctrina à Lessio & aliis habetur non improbabili. Qui tamen non negant, quin etiam in foro conscientiae nulli sint actus, dum solum irritantur indirectè & ex consequenti, quatenus videlicet ex directa inhabilitate personarum ad contrahendum (quales sunt consanguinei, affines, professi, ordinati &c.) sequitur nullitas ipsius contractus.

De solemnitate Testamentorum remissivè.

Specialis difficultas moveri solet de Testamento non solemnni, ob leges indicantes variorum iudicio nullitatem illius solum ordinari pro foro externo: cujus veritas suo loco discutietur. Alias supposita absolutà irratione ex tenore legum, & specialis exceptionis causà cessante, etiam de his, quod de reliquis est sentiendum.

32. Error alius est causa contractus, alius incidit in contractum.

Pro resolutione posterioris partis quaestionis notandum quod error aliquando det causam contractui, aliquando tantum incidat in contractum. Ille qui dat causam contractui, vocatur antecedens, estque ille, qui est causa, cur contractus ineatur, in quantum scilicet proponit motivum seu rationem, ob quam contractus initur, sic ut non iniretur, si non proponeretur. Ille qui incidit in contractum, dicitur concomitans, estque ille, qui non est causa, ut contractus ineatur, sic ut etsi ille error non adesset, huc contractus iniretur: potest tamen esse causa, ut excedatur in pretio, vel contractus libentius ineatur. Hoc notato.

Dicendum in primis, quod dum in altero contrahentium est error circa rei substantiam, contractus sit ex natura rei irritus. Est communis Doctorum: quia tunc deest substantialis consensus: v. g. si mercator vitrum vendat pro gemma, tunc enim consentis in rem planè aliam, quam sit illa quae traditur, & hoc verum est, si error sit antecedens & causa contractus, sive tantum sit concomitans: nam etiam hic saltem causet non voluntarium, etsi non causet involuntarium.

33. Error qui cumque causa substantiam irritat contractum.

Dicendum II. Si error sit tantum circa qualitatem contractus, est validus, modo saltem dolus non det causam contractui: quia tunc est verus & substantialis consensus. Valet igitur contractus, etsi quis sit deceptus ultra dimidium, nec potest rescindi nolente emptore, sed tantum ad aequalitatem reduci restituendo vel superaddendo quantum satis est. Id ipsum specialiter patet in contractu matrimonii, & professione Religiosa. Nec est apparens ratio, cur contractus tali errore initus censeri deberet nullus. Unde etiam juxta L. 10. ff. de contrah. empt. contractus est validus, quo aurum venditur, sed deterius, quam putabatur, & juxta L. 11. ff. eod. si virgo putabatur, quae est mulier.

34. Secus est de errore circa qualitatem.

Dicendum III. Si dolus circa qualitatem det causam contractui, & proveniat ab altera parte, vel saltem illa sit particeps doli, contractus jure naturae non est irritus: si tamen solubilis sit, potest irritari. Est communis Doctorum sententia, nisi quod excipitur casus, quo error redundat in substantiam ipsius objecti contractus, v. g. in matrimonio in ipsam personam. Vide d. 6. de Matrim. grat. 4. Excipitur etiam casus, quo quis expressè & sub conditione, quod sublit qualitas, circa quam erratur, consentit: tunc enim intrat ipsa objectum substantiale consensus, ut patet. Aliàs autem non praesumitur qualitas ingredi objectum constitutum ipsius consensus, etsi quis sit ita dispositus, ut si sciretur abesse, non consentiret: ista enim dispositio de facto nil operatur, uti non impedit absolutum consensum in praesenti.

35. Dolus circa qualitatem doli causa non est irritum nisi si illius natura sit.

Primae partis ratio est: quia tunc dolus non versatur circa materiam aut substantiam contractus, sed circa causam contrahendi, ac proinde non tollitur substantialis consensus. Unde id certum est in contractu matrimonii, si v. g. contrahatur cum ea, quam deceptus putat divitem, nobilem, virginem &c. Similiter valida est collatio ordinis aut beneficii, etsi Episcopus moveatur consanguinitate, quae non subest. Id ipsum confirmatur ex dicendis num. 37. & seqq.

Limitatio.

Probatur.

Secundae partis ratio est: quia qui dolo inducit alterum ad contrahendum facit injuriam, adeoque tenetur eum restituere in integrum.

36. Facit injuriam dolo irritabilis si sit solubilis in integrum.

integrum, & consequenter reddere omnia infecta, si alter velit Confirmari: quia omnis contractus jure Gentium videtur habere hanc tacitam conditionem, quod contrahens stabit contractui, nisi deprehenderit se graviter esse deceptum, tali praesertim deceptio, quae sit causa contractus. Hinc usu omnium Gentium receptum est, ut quis nolit stare contractui, si deprehendat se penitus deceptum, & res adhuc sit integra, teneturque deceptor etiam ad fructuum restitutionem. Ita Lessius c. 17. dup. 5.

Dixi jure naturae: nam jure positivo aliud posset esse statutum. Et quidem contractus stricti juris subsistere satis conveniunt Doctores, & colligitur ex Insit. de except. in princip. Idem patet L. dolo 5. C. de inutil. stipulat. & L. 36. ff. de verb. obligat. Et si per exceptionem doli possit obtineri rescissio contractus a iudice aut etiam pro foro conscientiae rescindi possit ab ipso decepto.

37. Immortiam jure positivo non sunt irriti ipso facto contractus stricti juris.

Secum apparet probabiliter de contractibus bonae fidei.

At contractus bonae fidei esse ipso jure irritos, saltem ex parte decepti, tenent passim Jurisperiti, & varii Theologi, arg. L. Et eleganter in princip. ff. de dolo, ubi sermo est de venditione. Et L. 3. ff. Pro socio dicitur: Societas si dolo malo coita sit, ipso jure nullius momenti est. Et L. 16. ff. de Minoribus eadem nulla esse dicitur, & ideo cessare partes pretoris, quia nempe talis satis ipso jure nullus est. Idemque apparet de reliquis bonae fidei contractibus, a paritate.

38. Quamvis si hoc non esse pland irritos sic valde probabile. Probatur ex jure.

Verum hos quoque non esse omnino irritos, sed arbitrio decepti irritandos, docet Lessius, VViggers, Castro Palao & plurimi alii, atque ex Jurisperitis varii, signanter Gudelmus L. 3. de jure noviss. c. 1. Colligitur ex L. Si dolo 5. C. de rescind. vendit. quae praescribitur, ut Praeses Provinciae aditus rescindi venditionem jubeat in casu talis doli. Ubi supponitur venditorem valuisse, quae rescissioni faciendae subiacebat. Et ex L. 28. ff. de contrah. empr. patet esse validam venditionem rei, quam emptor dolo inductus putat esse venditoris. Id etiam habetur L. 34. eod. tit. & colligitur ex L. 48. §. 1. ff. de furtis. Ad idem facit L. 73. ff. de act. empr.

39. Confirmatur.

Accedit, quod metus non irritet ipso facto, qui tamen dolo aequiparatur L. 5. C. de inutil. stipul. adeo ut qui metum infert, etiam dolo faciat L. Item si 14. §. 5. Eum qui 13. ff. Quod metus causa. Immo dolus ramquam quid magis commune continet in se, tam vim, quam calliditatem sine vi, juxta L. 2. §. 8. ff. Vi bonorum rapt. Accedit etiam (quod & alii plerique fatentur) teneri deceptorem stare contractui, si deceptus velit, ad ejus proinde nutum etiam firmiter valet, & ad ejus solius petitionem est locus rescissioni per judicem L. Si dolo cit. Igitur contractus non est omnino invalidus.

Henricus Sum. Theol. Pars III.

Idque expeiebatur: cum leges sint latae in favorem innocentium, quorum postea interdum interit, ut contractus dolo initi valeant, in praedictum ipsorum decipientium. Unde possunt, sive contractum rescindere, sive dum stare volunt, exigere, ut decipiens reparet inaequalitatem. Neque est ratio, cur potius contractus stricti juris, quam bonae fidei (cum utrobique sit par consensus) forent validi.

Congruentia.

Quamvis hi interdum stylo non infueto juris dicantur nulli, tum quia deceptus dolo cognito potest irritos reddere, uti & officium judicis idem postulat: tum quia ipse decipiens nisi solidi juris acquirit, nisi deceptus ratificet, sic ut teneatur etiam ante sententiam ad restitutionem in integrum; tum ideo, quod (ut habet Gudelmus sup. & in Syntagma Regul. jur. c. 13. n. 27.) doli metulve exceptio ipso jure bonae fidei iudiciis inesset, id est, opponi in istis iudiciis posset, licet non contestata, nec iudici dato expressis verbis praescripta: quod secus in strictis iudiciis. Ita ille. Aliter ad L. Et eleganter respondet Lessius c. 17. dub. 5. n. 31. Quem vide.

40. Qui responderi possit ad leges oppositas.

Petes, an quando aliter Contrahentium non est particeps doli, sed contrahens est deceptus merè a tertio, vel a semetipso, contractus sit absolute validus? Resp. Aff. quia nec deest consensus, nec jus alicubi illum irritat. An autem possit in irritum revocari arbitrio decepti, dubitari posset. Et quidem in contractibus gratuitis, si dolus vel error circa motivum ei causam dederit, videtur ita passim usu receptum, ad vitandas multas lites & perplexitates, praeterquam in voto, uti testatur Lessius c. 17. dub. 5. num. 33. Quia in his spectanda videtur mens seu intentio etiam tacita & habitualis: ex sola enim intentione legem accipiunt. Et in hoc conveniunt Doctores satis communiter.

41. Si deceptus quis fuerit a se vel a tertio, contractus valet.

An irritabilis, si gratuitus.

In onerosis est major difficultas; quia hic contractus pendet etiam a consensu alterius onus suum ferentis: deceptusque a se ipso, sibi imputet defectum examinis; vel si a tertio, habet actionem contra ipsum L. Et eleganter sup. & L. Si Proxenet. ff. de Proxenet. Unde sic probabiliter tenent varii, signanter Molina, Rebellus & alii, ut refert & sequitur Lugo d. 22. sect. 6. num. 83. praesertim quando quis deceptus est a se ipso.

42. An etiam si onerosus.

Opinio negans valde probabilis.

Nihilominus Lessius sup. Alderius, Wiggers, Castro Palao & alii cogent, re adhuc integrè probabiliter non teneri in conscientia, nisi forte cogatur per sententiam iudicis implere contractum, si error invincibilis dedit causam contractui. Primum, quia id apparet in sponsalibus, ad quorum executionem seu impletionem non obligaris, si deprehenderit aliquid notabile ad contractum pertinens subsistere, quod te a contrahendo merito retraxisset. Secundo, quia

43. Opposita nihilominus non improbabilis.

etiam aliorum contractuum obligatio cessat, sic ut in iis non tenaris progredi, si status rei notabiliter mutetur: paria autem sunt, de novo advenire, & quod latebat, patefieri. Denique quia is videtur stylus & mens contrahentium: ut proinde alter non videatur posse conquiri de injuria. Accedit specialiter in eo casu, quo est dolo inustus tertij, exemplum metus, qui est a tertio incussus, facit, ut metum passus possit non implere. Si tamen alteri innocenti damnum aliud inde obveniret, deberet illud ei compensare, & locus manet adversus deceptorem agendi in id quod interest, sive in lucrum cessans & damnum emergens ex tali deceptione.

44. Metus quicumque non irritat regulariter contractus ex jure naturali.

De metu, sive absolute, sive respectivo gravi, ac de levi vide d. 3. de Matr. quest. 4. ubi de invaliditate matrimonij gravi metu initii agitur. Quantum ad preles itaque metus quicumque non irritat contractus jure naturæ nisi forte matrimonium, ut plures volunt; etsi alii non pauci contradicant dum tamen adsit advertentia sufficiens ad graviter peccandum, & verè sit interior consensus (qui in casu metus sæpe fingitur) etsi metu extortus. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia non obstante metu, adest consensus liber & voluntarius simpliciter, esto adest involuntarium secundum quid. Injuria quoque (quæ communis est dolo accidentali; qui tamen jure naturæ contractum non irritat) parit quidem in injuriante obligationem reparandi illam, seu damna consequentia, non facit tamen, ut liber consensus injuriati non pariat valorem contractus.

45. Jure positivo vari contractus irritantur.

Dixi jure naturæ: nam jure positivo varii contractus gravi metu ad hoc injustè incusso initii irritantur. Et saltem jure Ecclesiastico irritum constat esse matrimonium sic initum. Idemque est de professione religiose, c. 1. de iis qua vi metus. Immo quidam id referunt ad ius naturæ, & extendunt etiam ad alia vota, quasi non sit existimandum hujusmodi vota à Deo acceptari. Similiter irrita omnino censetur promissio dotis per zalem metum L. 27. §. Si dos ff. Quod metus causa. Item nullius esse momenti decernitur L. 22. ff. eod. quod extorquetur à detruso idcirco in carcerem. Alios casus ex Glossa in c. 2. de iis qua vi enumerat Lessius c. 17. dub. 6. n. 37.

46. Ceteri non sunt irriti sed irritabiles.

De cetero contractus gravi metu injustè ad hoc incusso initii juxta receptam Theologorum sententiam non sunt omnino irriti etiam jure positive, sed solum irritabiles pro arbitrio metum passii, aut per judicem pro foro externo. Quod de contractibus stricti juris factè etiam alii admiserint, conformiter ad dicta de dolo, & satis patet ex Instis. de Except. in princip. De contractibus tamen bonæ fidei, Varii contradicunt, et nobiscum sentiat Zoesius in ff.

sive bona fidei.

Quod metus causa n. 9. quantumvis de dolo secus sentiat in ff. de dolo.

Probatur autem: quia in iure non sufficienter apparet distinctio aliqua facta inter utrumque genus contractus, neque alicubi irritantur omnino contractus bonæ fidei, sed irritati præcipiuntur per judicem; ut L. 1. ff. Quod metus causa, ubi Prætor generaliter edicit: Quod metus causa gestum eris, ratum non habeo; quia videlicet per officii sui interpositionem rescindet. Eoque sensu irrita dicitur venditio per vim facta L. 1. C. de rescind. vendit. quia scilicet à Prætorè ratam non habebitur, sed rescindetur, ut satis patet ex contextu. Et L. fin. C. de his qua vi, tam de venditionibus (quæ bonæ fidei sunt) quàm de donationibus & transactionibus per potentiam extortis, generatim dicitur: Præcipimus infirmari: quia videlicet per metum gesta, etsi valeant, tamen (ut dicitur c. Ad audientiam, de iis qua vi) carere debent robore firmitatis. Immo L. 21. in fine ff. Quod metus causa dicitur: Si metu coactus adis hereditatem (cujus additio est bonæ fidei) puto me heredem effici: quia quamvis, si liberum essem, noluissem, tamen coactus volui, sed per Prætoris restitutionem sum, ut abstinerem mihi potestas tribuatur. Et consonat L. 85. ff. de acquir. heredit. Et quamquàm L. 6. ibid. dicitur non tenere additio metu facta, tamen ibi sermo est de casu, quo simul aberat animus ad eundem, præmissa nimirum occultà desuper protestatione; ut patet in verbo fallens.

47. Probatur etiam jure, & consuetudine, & rationibus.

Quamvis itaque metus injustus ordinariè non omnino irritet contractus, reddit tamen rescindibiles arbitrio metum passii; non solum si hic sit incussus à parte contrahente (quæ ratione injuriæ tenetur restituere in pristinam libertatem) verum etiam si solum fuerit incussus à tertio, ut tradunt Doctores. Nam (ut habetur L. 14. §. In hac actione ff. Quod metus causa) in hac actione non quaritur, utrum is qui convenitur, an alius metum fecit: sufficit enim hoc docere, metum sibi illatum vel illum. Similiter c. 3. & 4. de iis qua vi &c. agitur de metu à tertio illato.

48. Metus quoque etiam à tertio incussus causa irriti non facit irritabilem.

Rationi etiam non consonat, quod per consensum injuriose extortum transferatur res omnino solidè & irrevocabiliter. Quare congruebat ratione injuriæ manere non tantum personam, sed & rem ipsam obnoxiam restitutioni, sic ut detur in illam actio, apud quemcumque reperitur: prout sumi potest ex L. 9. §. Sed quid, & §. Volenti ff. Quod metus causa. Quæ ratio etiam videtur locum habere in contractu, cui dolo tertij causam dedit. Quamvis inter dolum & metum considerent alii differentiam, quod metus tangat & concutiat immediatè ac velut intrinsecè ipsam voluntatem, adeoque substant-

49. An inter dolum & metum differentia sit in intentione.

Quaest. III. Quinam Contrahere Possint, & si Integrū Restitui. 391

substantiam ipsius consensus, levis quam dolus. Nihilominus qui ignarus injuria siue metus contraxisset, probabiliter (ut notant Varii) non tenetur restituere rem acceptam per contractum, nisi passus injuriam cepit in rem suam agere: eo quod factus sit dominus, idque extra injuriam.

50. Notandum tamen, quod metus iuste incussus non faciat contractum irritabilem. Quod de ipso matrimonio, patet ex disp. 3. de Matrim. g. 4. Neque expediat contractum sic initum irritari: cum in metu & periculis constituti habeas hoc praecipuum remedium, quo auxilium aliorum impetrent, sicque liberentur; v. g. in periculo submersionis, iuste accusationis, aut occisionis, promittendo praemium succurrenti, aut ab accusatione vel nece desistenti. Immo etsi metus sit iniuste incussus, non tamen ad extorquendum contractum, adhuc valet matrimonium juxta ea, quae tradimus g. 4. cit. Idemque a fortiori est de aliis contractibus, v. g. de promissione premii facta defendere volentibus eum, qui patitur periculum a latronibus, qui utique metum tali sine non inferunt, immo contra quorum intentionem est talis contractus, assumptus sponte tamquam medium se liberandi a metu aliunde illato: quod quidem medium non expediebat auferri, infirmando hujusmodi promissiones seu contractus.

51. De metu levi iniuste causa contractus incusso, si revera sit causa ipsius contractus, idem censent Doctores quantum ad forum conscientiae (dempto saltem matrimonio & voto) quod de gravi: cum pariter sit consensus, & injuriam extortus, adeoque si laesus in conscientia restituendus in integrum. In foro tamen externo ex metu levi non datur actio, siue ad rescindendum, siue ad excipiendum ratione metus; tum ad vitandam litium multipliciter & fraudulentas praetensiones: tum quia non praesumitur metus talis fuisse causa contractus, sed spontaneus consensus. Unde d. 184. ff. de Reg. jur. dicitur Varii timore iusta excusatio non est. Idem patet ex L. 6. ff. Quod metus causa.

QUAESTIO III.

Quinam Contrahere Possint, & in Integrum Restitui?

52. Pro regula generali hic deservire potest, omnes & solos posse contrahere, qui liberam bonorum administrationem habent. Qualem in primis non habent in Henricus Sum. Theol. Pars III.

fantes, amentes, aut alias usu rationis carentes, pro eo tempore, quo carent. Praeterea Religiosi professi, cum enim nil suum vel tanquam suum habere possint, neque velle aut nolle, consequenter nequeunt legitime disponere etiam de bonis Monasterii, sine Praelati consensu. Praelati vero & constituti ab eo administratores bonorum communium, possunt quidem contrahere, sed in multis non nisi dependenter a consensu communitatis seu capituli, & ad usus determinatos. De quibus agi solet a Doctoribus in materia de Statu Religioso.

Inhabiles, qui carent usu rationis. Quid de Religiosis.

Filii familias contrahere possunt, dummodo puberes sint, de bonis castrensibus & quasi castrensibus, salvo beneficio restitutionis concessio Minoribus. De aliis disponere nequeunt inter vivos, veluti quorum dominium, aut saltem administratio seu usufructus est penes patrem. Immo ne de adventitiis quidem (quorum dominus est) disponere potest, per testamentum, etiam de consensu patris, attento jure communi, ut Doctores tradunt ex L. Qui in potestate ff. Qui testam. fac. possint, & L. Nemo C. eod. Moribus autem nostris filii familias puberes possunt ex auctoritate patris tamquam tutoris de adventitiis disponere, & eo etiam invito de iisdem testari. De cetero ex bonis paternis aut fructibus ad parentem spectantibus nil possunt disponere, nisi in quantum eis aliquid de his donaverit, aut de illius consensu. Proci in studiis aut alibi existentes possunt expendere in honestas recreationes, moderatas eleemosynas, conformiter ad exigentiam honestatis, & morem apud sui similes receptum, de praesumpto consensu parentis.

53. Quid possint Filii familias.

De Uxoribus quoque specialis quaestio merito instituitur. Et quidem si jus Caesareum attendatur, uterque conjugum retinet dominium, tum eorum quae ante matrimonium habuerat, tum quae quisque postea acquirit (nisi societatem inissent, uti ext.anei) excepta saltem dote viro collata, & bonis antiphernis, id est, donatis vicissim a viro propter nuptias. Uxor enim, vel pro ea alio, inferente aliqua ad sustinenda matrimonii onera (quae nomine dotis censentur; etsi sine ea posset matrimonium celebrari) vir vicissim donabat tantumdem uxori propter nuptias: quorum administratio erat penes ipsum, & saluto matrimonio dos ad uxorem ejusque heredes, antipherna ad maritum, revertebantur; nisi ex pacto speciali (quod iniri poterat salva aequalitate) vir lucraretur dotem, & contra uxor antipherna. Poterat proinde de bonis paraphernis seu praedotalibus uxor liberè disponere, utpote eorum domina & administra. Secus de aliis, quae quantum

54. Quid censendum de uxoriibus ex jure communi.